

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДЕЯКИХ НОРМ СПАДКОВОГО ПРАВА

Ходзінська О.Ю., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри цивільно -правових дисциплін ННПП НАВС Волківська Т. Ф.

Спадкові правовідносини є одними з найстаріших правовідносин та мають багату історію становлення та розвитку. Вони є одними з найпоширеніших в практичному аспекті, оскільки кожна людина рано чи пізно стає їх учасником, тому питання відносно вдосконалення спадкового законодавства є актуальним завжди. Спадкові відносини регулюються Цивільним кодексом України, Законом України «Про нотаріат», Законом України «Про міжнародне приватне право», іншими законами, а також прийнятими відповідно до них підзаконними нормативно-правовими актами. Проаналізувавши відповідні джерела, я загострила свою увагу на деяких моментах, які, можливо, якщо не акцентувати на них увагу, можуть залишитися недоторканими, але я вважаю, що вони є досить важливі, особливо в наш час, — коли відбувається багато змін в суспільстві та в майже в усіх сферах суспільного життя [3].

Першим питанням, яке мене зацікавило, а точніше відсутність його, стало: встановлення особливостей складання заповіту особою, що знаходиться в надзвичайних обставинах, тобто в становищі, в якому її життю загрожує небезпека, і в силу цих обставин вона не може скласти заповіт. В Цивільному кодексі дана норма ніяк не закріплена, проте, вважаю, що вона таки має існувати [2]. На практиці, нерідко бувають ситуації, коли особа, яка знаходиться в надзвичайних обставинах не може, просто не має можливості скласти заповіт відповідно до правил встановлених статтею 1247 Цивільного кодексу України. Але при введенні даної норми, особа матиме змогу скласти заповіт в простій письмовій формі, за умови підпису цього заповіту не менш як двома свідками. Також необхідним є закріпити умови визнання недійсним такого заповіту, а саме: заповіт, складений при вищезазначених умовах, повинен втрачати свою юридичну силу, якщо заповідач, в місячний термін після припинення дії цих обставин, не скористається можливістю скласти заповіт в загальному порядку. Звісно, що це питання потребує більш детальної розробки, адже завжди існують люди, які прагнуть наживи і використовують цю норму «під себе». Аргументуючи свій інтерес до цього питання, хочу додати, що є люди, які, саме в силу цих надзвичайних обставин, не матимуть змоги здійснити свою волю, розпорядитися власністю; є особи, які не мають родичів взагалі і маючи право на складання такого заповіту, вони збережуть своє право написати заповіт, і зберегти своє майно від відчуження його державою [3]. Мінімально, це збереже нерви та здоров'я спадкоємців, максимально - це є новим кроком, є вдосконаленням та реформування системи в цілому.

Якщо ж таки ця норма трансформується в ЦКУ, то як її розробку, враховуючи динаміку нашого життя, можна запропонувати, можливість написання заповіту в будь якому місці, чи то за кордоном (хоча і там він може бути посвідчений посадовими особами консульських установ України) чи то десь на відпочинку або особа просто не захоче йти в нотаріальну контору, наступним кроком буде реєстрація його в електронному реєстрі і останнє - посвідчити електронним підписом. Далі ж, якщо буде існувати такий реєстр, нотаріуси матимуть змогу перевіряти його за відсутності особи. Це збереже час та гроші. Цю процедуру можна втілити й щодо отримання спадку, зберегти себе від простоювання в чергах не однієї інстанції. Наразі це є лише ідеєю, проте...

Друга норма міститься в статті 1224 ЦК України, де встановлено коло «негідних» спадкоємців, тобто осіб, які усуваються від спадкування за законом чи за рішенням суду за певні дії чи бездіяльність [1]. Але даний перелік, я вважаю, досить спірним, оскільки він є завузким. Вказується, що не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя. Чи не є доцільнішим розширити перелік підстав усунення від спадкування за вчинення проти них злочину. Адже випадки вчинення й інших злочинів (умисне тяжке тілесне ушкодження, доведення до самогубства тощо) є не просто можливими, а є реальними випадками, які зустрічаються дуже часто. За своєю суспільною небезпекою і аморальністю вони майже наближаються до умисного позбавлення життя спадкодавця чи будь - кого з можливих спадкоємців або замаху на такий злочин. Доцільність розширення такого переліку обумовлюється тим, що якщо спадкодавець все ж таки побажає заповісти майно особам, які скоїли такі діяння, у нього є право заповіту.

Також одним із проблемних аспектів, я вважаю, регулювання заповіту з умовою. У статті 1242 ЦК України встановлено, що заповідач може обумовити виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо) [1]. На мою думку, такий заповіт за певних обставин може істотно порушити інтереси спадкоємця, його честь або гідність, і мету яку переслідував заповідач, складаючи такий заповіт. Це обумовлюється тим, що стаття 1242 ЦК України встановлює, що така умова повинна існувати на момент відкриття спадщини, а особа, призначена у такому заповіті, не має права вимагати визнання умови недійсною на тій підставі, що настання умови від неї не залежало. Як приклад, умовою спадкування було встановлено народження певною особою дитини. Але дитина народилась через дві доби після відкриття спадщини, і як наслідок така особа не має права на спадкування. Така ситуація суперечить засадам справедливості і розумності. Тому вважаю за потрібне встановлення

строку після відкриття спадщини, протягом якого така умова може настати (в межах строку прийняття спадщини) і це буде підставою для спадкування за заповітом з умовою.

Ще одне цікаве та дискусійне питання стосується написання секретних заповітів. У змісті статті 1249 ЦК України зазначено, що нотаріус при посвідченні таких заповітів не ознайомлюється з його змістом [1]. Але виникає питання доцільності встановлення такої вимоги, враховуючи той момент, що заповідачем можуть бути допущені помилки при складанні заповіту (двокий сенс ключових слів, нечіткість викладеного тощо), оскільки заповіт може складати люди, яка далека від знань усіх тонкощів, та не має досвіду в юриспруденції. Так, написаний власноруч секретний заповіт може бути незрозумілим або з порушенням норм цивільного права, і тоді він буде визнаватися недійсним. Проблема в тому, що він може бути визнаний недійсним лише за його оголошення, і таким чином заповідач вже не зможе його змінити і спадкування відбуватиметься за законом [2]. Також справи даної категорії є дуже складними для судового розгляду саме тому, що неможливо встановити реальну (справжню) волю відчужувача майна - його вже немає. В даних справах майже завжди в обох сторін немає на руках належних і беззаперечних доказів. Тож за необхідне є і вдосконалення цього моменту.

Отже, існує низка наявних проблемних і дискусійних питань в сфері спадкових правовідносин. Вирішуючи їх, потрібно обов'язково враховувати «комп'ютеризованість» сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року// Голос України. - 2003. - №47 - 48. 2. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.2003 року// ВВР. 2003. .№39.
3. Міжнародне приватне право: Навч. посібник /За ред. В.М. Гайфоронського, В.П. Жушмана. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 368 с.
4. Заїка Ю.О. Проблеми, що виникають при застосуванні спадкового законодавства // Вісник Верховного Суду України. - 2006. - 3. - С. 30-35.